

Nr 109

Av herr Holmberg m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till den lokala polisorganisationen, m. m.

(Lika lydande med motion nr 152 i Andra kammaren)

Den avsevärda — och i vissa hänseenden allt farligare — brottsligheten har diskuterats livligt under årens lopp, och otaliga förslag om utredningar, åtgärder och ingripanden har väckts. Många utlåtanden och betänkanden har framlagts, stora reformer lagfästs och aktningvärda ansträngningar gjorts för att omsätta dem i praktiken. Resultatet av allt detta arbete — om man nu med någon större grad av säkerhet kan bedöma det — har inte varit uppmuntrande; snarast är det så att de flesta förhoppningarna gäckats. Det räcker här med att hänvisa till antalet brott av brottsbalkskaraktär under år 1966, som utgjorde ej mindre än 410 000, vilket i det närmaste innebär en fördubbling under de senaste tio åren.

Men om nu situationen är oroande, både därför att omfattningen av den skadebringande brottsligheten är stor och emedan den faktiska möjligheten att motverka den förefaller beklämmande liten, är det desto viktigare att man ej avstår från att förutsättningslöst angripa problemen, att skaffa ett tillfredsställande sakligt underlag för bedömande och att efter beslut om regler och riktlinjer tillse att vad man funnit böra göras också kan genomföras.

Påfallande är den stora osäkerhet och den närmast genanta okunnighet vi svävar i när det gäller centrala delar av kriminologin. Under årtionden har hela vårt straffrättssystem diskuterats och utretts och otaliga lagändringar beslutats, från smärre justeringar i perifera detaljer till antagande av en helt ny brottsbalk. Mycket har förvisso tänkts och tyckts under denna tid, men det system vi infört och nu efter hjälplig förmåga söker förverkliga vilar inte desto mindre på en grund, om vars hållfasthet vi har föga begrepp. Det synes sålunda tyvärr vara en öppen fråga om brottsbalken medfört ett mera effektivt bekämpande av brottsligheten eller om man tvärtom måste befara verkningar i motsatt riktning. Detta sammanhänger i sin tur med att vi ännu famlar i osäkerhet rörande vilka de verkliga orsakerna är som avhåller människor från att begå brott. Här förekommer olika uppfattningar bland annat rörande sambandet mellan allmänpreventionen och individualpreventionen samt i anslutning härtill relationen mellan anstalts-

vård och frivård. För att med någon säkerhet kunna bedöma dessa centrala frågor saknas tyvärr som nämnts tillräckligt underlag, varför det ej kunnat undvikas att den offentliga debatten kommit att präglas av känsloladdade argument. Den kriminologiska forskningen har här sin givna betydelse.

Det bör dock betonas att kriminallagstiftningen ingalunda är den enda faktor, som har betydelse för bekämpande av brottsligheten. Utan anspråk på fullständighet vill vi peka på andra omständigheter, som sålunda är av betydelse då det gäller att *avhålla människor från att begå brott*.

1. Etisk inställning

Att bibringa de enskilda individerna en positiv förståelse för rättsordningen och för de normer, som måste prägla samlevnaden människor emellan i ett demokratiskt samhälle, måste vara en angelägenhet av grundläggande betydelse för hem och skola. Inte minst massmedia har här sin givna uppgift.

2. Svårighet att utföra brott

Här må nämnas några exempel: rattlås för bilar, krav på svårförfalskade identitetsbevis vid penninguttag, tjuvlarm och patrullerande polis. Sådana brottsförsvårande åtgärder har säkerligen hindrat utförande av ett stort antal förmögenhetsbrott.

Å andra sidan har t. ex. tillkomsten av de moderna snabbköpen underlättat smärre tillgrepp. Butikssnatterier förekommer också numera i en skrämmande utsträckning.

3. Risk för upptäckt

För de flesta presumtiva gärningsmän torde brottets upptäckt — jämte de ytterligare följder detta kan väntas få för honom — innebära något så obehagligt att medvetande om väsentlig risk för upptäckt är ett starkt avhållande faktum. Detta torde särskilt gälla förmögenhetsbrott av olika slag.

Det är ett sorgligt faktum att uppklaringsprocenten för många brottsarter är mycket låg. Som exempel må nämnas att sannolikheten för att den som stjälar en bil i Stockholm skall undgå upptäckt är 90 procent (SOU 1967: 59, s. 10). Vikten av att polisen får tillfredsställande resurser för sin profylaktiska och brottsbeivrande verksamhet kan icke nog understrykas, liksom att dessa resurser utnyttjas rationellt.

4. Polisutredning och rättegång

Utredningen av brott med vad det för med sig i form av förhör och kanske husrannsakan eller anhållande och häktning innebär för den drabbade ofta nog avsevärd olägenhet och obehag. Detsamma gäller rättegången inför domstol; här tillkommer dessutom den större offentligheten. I fråga om många tillfällighetsförbrytare — exempel kan säkert hämtas bland butikssnattarna

— gäller ett uttryck, vanligt i barnavårdsnämnders protokoll: åtgärd utöver den verkställda utredningen synes icke behövlig för vederbörandes tillrättaförande.

Av största betydelse — särskilt för unga lagöverträdare — är att polisutredning och rättegång sker snabbt, så att samhällets reaktion på brottet ej kommer lång tid efter gärningen.

Trots åtskilliga lagbestämmelser och cirkulär från högre myndigheter om behovet av skyndsamhet är det ytterligt vanligt att skrämmande lång tid förflyter mellan brott och dom.

Det förslag till förenkling av vissa brottmål som nyligen framlagts av trafikmålskommittén är därför ett initiativ i rätt riktning. En ytterligare möjlighet till förbättring är här att beakta. Vår strafflagstiftning bygger sedan åtskilliga år på den i sig goda principen om samtidig bedömning av alla gärningar, för vilka en åtalad misstänkes. Detta medför å andra sidan ofta att tiden för domstolsbehandling fördröjes orimligt länge. Likaså förekommer det att en misstänkt person får vänta på åtal och dom, därför att en annan, i samma gärning inblandad person inte kunnat höras i saken eller — än värre — är misstänkt för annat brott, som det tar tid att utreda. I syfte att förebygga sådan tidsutdräkt borde därför rikspolisstyrelsen och riksåklagarämbetet verka för att faktiska och formella möjligheter till särbehandling av gärningar och gärningsmän utnyttjas så snart det är befogat.

5. *Egentliga brottspåföljder*

Allmänpreventionen bygger på den enkla grundläggande psykologiska tanken att ju otrevligare följer en handling kan väntas få, desto mindre benägen blir man att företaga den. Inte ens den livligaste och mest helhjärtade förespråkaren för individualpreventionen som ensamt saliggörande remedium torde kunna eller vilja bestrida riktigheten härav. Vad man strider om är däremot dels i vilken utsträckning olika åtgärder (utredning, rättegång, straff och andra påföljder) avhåller andra från att begå brott, dels i vilken utsträckning lagöverträdare alltjämt skall behöva lida »androm till varnagel».

Åtgärders allmänpreventiva verkan är ett kunskapsproblem. Även om detta är svårlöst — man har att räkna med ytterst varierande beteendemönster för olika personlighetskategorier och för skiftande slag av brott — bör intensiv forskning likväl som ovan framhållits kunna ge vägledande resultat. Hittills har dock föga utträttats på detta centrala område av kriminologin. Detta är desto mer beklagligt som redan brottsbalken genom sin hänvisning till »den allmänna laglydnaden» förutsätter att domstolen skall icke endast kunna utan även vara skyldig att vid behov utmäta svårare påföljd än som bedöms behövt uteslutande för att tillrättaföra den tilltalade.

Det som ovan sagts är avsett att belysa och understryka behovet av all-

sidig forskning och nya ställningstaganden. Förutsättningar för en avsevärt vidgad kriminologisk och rättssociologisk forskning måste skapas och viktiga forskningsuppdrag utlämnas. Redan innan mer omfattande undersökningar kan utföras bör åtskilliga brottsförebyggande åtgärder kunna vidtagas och ändringar av brottspåföljder och deras utformning övervägas.

Det är i och för sig glädjande att departementschefen föreslagit medel till en utbyggnad av den kriminologiska forskningen. Vad han anfört härom synes dock ej tillräckligt. Vi finner det erforderligt med en snabb utredning med uppgift *dels* att klarlägga huru vi på ett effektivt sätt skall fortlöpande erhålla säkert underlag för åtgärder på detta viktiga område, *dels* att i anslutning till här anförda tankegångar ange riktlinjer för särskilt angelägna åtgärder och reformer.

Samhällets insatser kan dock icke begränsas till nämnda, mera långsiktiga forskningsuppgift. Vi vill därför peka på ytterligare åtgärder syftande till att *dels* förbättra villkoren för dem som drabbats av verkningarna av brottsligheten, *dels* förstärka polisens resurser, *dels* effektivisera behandlingen i fångvårdsanstalt av där intagna personer, *dels* ock minska benägenheten hos ungdomar att föröva brott.

Medborgarnas rättsskydd

För ett rättssamhälle är det alltid av grundläggande betydelse att medborgarna skyddas till liv och egendom. En attityd från samhällets sida, som skulle kunna uppfattas så att samhället i grund och botten endast hade ett ljumt intresse till förmån för dem som drabbas av brottslighetens verkningar, måste vara förödmjukande för ett rättssamhälle. Skulle en sådan uppfattning vinna ökat insteg bland medborgarna, skulle den rent av kunna innebära en uppluckring av tilltron till statsmakternas förmåga att upprätthålla lagbunden ordning i samhället.

Säkert är att många medborgare i dag känner sig otrygga: de känner sig hotade till person och egendom av den växande kriminaliteten. Detta gäller intet minst i storstäderna och dessas ytterområden samt på andra håll där det visat sig att omfattande kriminalitet och asocialitet lätt uppstår. Polisens resurser är i många fall uppenbart otillräckliga. På sistone har ordningsmakten fått en ytterligare arbetsbörd till följd av politiska demonstrationer med inslag av provokation och våld. Inte sällan förekommer skadegörelse och övergrepp vid dessa våldsamma åsiktsmanifestationer, vilka representerar ett nytt och synnerligen oroande inslag i svensk opinionsbildning. Samhället måste i den inre säkerhetens intresse med kraft ta itu med det ifrågasvarande problemet. Garantier måste ovillkorligen skapas för att ordningen upprätthålls.

Polisväsendet

Från polismyndigheterna har yrkats en väsentlig förstärkning av den lokala polisorganisationen. Sålunda har polischeferna yrkat sammanlagt

2 919 nya tjänster. I rikspolisstyrelsens långtidsprognos för budgetåret 1968/69 föreslås en utökning av antalet nya tjänster med 970. I rikspolisstyrelsens petita anförs emellertid att styrelsen »av flera skäl» ansett sig böra vara ytterligt restriktiv, varför ökningen av antalet tjänster begränsats till 714. Det är svårt att förstå att någonting skulle ha inträffat som gör att man med sakliga utgångspunkter kan finna det motiverat med den ytterligare nedbantning av äskandena som rikspolisstyrelsen här gjort. Att departementschefen därutöver gör prutningar i fråga om antalet nya tjänster finner vi märkligt.

Den tilltagande brottsligheten liksom det stora antalet ouppklarade brott talar för att en kraftig förstärkning av polisen fortfarande är angelägen. Därtill kommer att den från 1 januari 1968 genomförda arbetstidsförkortningen kommer att motivera en ökning av antalet tjänster med minst 250. Fortfarande är övertidsarbetet besvärande. Det uppgick sålunda under budgetåret 1966/67 till över 2,4 miljoner timmar.

Vi finner det icke försvarligt att gå under det av rikspolisstyrelsen framlagda nedbantade förslaget. Det bör ankomma på rikspolisstyrelsen att besluta om fördelning av tjänsterna inom olika distrikt. Det torde emellertid vara nödvändigt att i första hand förstärka storstädernas polismakt och då särskilt utredningsavdelningarna. Även den socialpolisiära verksamheten inom skyddssektionerna liksom övervakningsverksamheten bör på ett bättre sätt tillgodoses.

Vi delar departementschefens uppfattning att ett ökat antal polistjänster kommer att medföra en nedgång i övertidsarbetet, varför en minskning av kostnaderna för övertidsersättning kan beräknas. Vi förordar en ökning av polisorganisationen med 114 tjänster för polismän och 150 tjänster för annan personal till en beräknad kostnad av sammanlagt 6 250 000 kronor varav 250 000 kronor avser omkostnader.

Målsägandens rätt att utfå skadestånd

Enligt gällande rätt är den som genom brott tillfogar annan skada i princip skyldig att betala skadestånd. För att öka den skadelidandes (målsägandens) möjligheter att rent faktiskt utfå skadestånd innehåller brottsbalken vissa bestämmelser, innebärande att domstolen kan meddela föreskrifter om tid och sätt för betalningen av skadestånd i samband med att den dömer till påföljd för brottet (villkorlig dom, skyddstillsyn m. m.).

De möjligheter, som enligt gällande rätt sålunda står målsäganden till buds då det gäller att få täckning för liden skada, är ej tillräckligt effektiva. Därom synes enighet råda; se 1LU 1966 nr 38. Konsekvenserna blir därför ofrånkomligen att målsäganden i många fall själv får bära den skada eller förlust som drabbat honom. Ju allvarigare och mera ingripande som dessa verkningar kan vara för den enskilde — såväl till följd av brottslighetens enorma omfattning som dess ökade farlighet — desto mera otillfredsställande framstår det från allmän synpunkt att den enskilde icke kan påräkna

samhällets bistånd. Brottsskadorna kan ju dessutom, så som den kanske hårt drabbade enskilde bedömer det, uppfattas som ett uttryck för samhällets oförmåga att upprätthålla lag och ordning.

Utan jämförelse i övrigt må här hänvisas till det stöd samhället finner naturligt att lämna åt dem som oförskyllt drabbas av verkningarna av arbetslöshet m. m.

Den enskildes rätt att hållas skadelös vid rättskränkningar bör följaktligen skyndsamt göras till föremål för lagstiftningsåtgärder. En särskild utredning bör därför komma till stånd och detta utan hinder av det reformarbete som för närvarande pågår inom andra områden av skadeståndsrätten. Innan utredningsresultatet föreligger är det självfallet vanskligt att veta hur skyddet för målsäganden bör utformas. Att den som vållat en skada har det primära ansvaret för dess ekonomiska konsekvenser är naturligt. Ofta saknar emellertid denne ekonomiska möjligheter att med egna medel reparera verkningarna av sitt handlingssätt. I ett stort antal fall blir den som vållat skada inte ertappad, ett förhållande som också påkallar uppmärksamhet. Samhället får därför också anses ha ett ansvar för att personer som åsamkas skada genom brott erhåller rimlig gottgörelse. Det förtjänar att starkt understrykas, att staten enligt gällande rätt i viss begränsad omfattning redan ansvarar för skador uppkomna genom brott. Det gäller beträffande rymlingar. Varför målsägaren bör vara mera gynnad, om den av brott föranledda skadan tillfogats honom av en rymling än av t. ex. en villkorligt frigiven synes vara svårt att inse. Att skadeersättningsreglerna endast avser rymlingar förefaller godtyckligt. Ett slopande av denna begränsning skulle därför kunna ligga i linje med motionens syfte.

Polismans rätt till skadestånd

Den ökande brottsligheten, och då särskilt den som kännetecknas av våld och råhet, kommer i många fall att drabba dem som har till uppgift att vaka över lagarnas efterlevnad, nämligen poliskåren. Det måste därför vara ytterst angeläget att representanterna för poliskåren åtnjuter samhällets helhjärtade stöd och skydd, åtgärder utan vilka den lagbundna ordningen ej effektivt kan upprätthållas.

Det allmänna måste därför — jämsides med den självklara uppgiften att stödja polisen i dess stundom otacksamma arbete — åtminstone tillse, att den enskilde polismannen hålles skadeslös under sin yrkesutövning. Ett hävdande av åsikten, att denne skulle stå närmare till än samhället att bära den skada som lagbrytare tillfogar honom, måste bygga på värderingar som är klart oförenliga med ett modernt rättssamhälle.

Samhället undandrar sig emellertid i dag att lämna fullgod ersättning för kroppsskada som tillfogas polisman i hans tjänsteutövning. Denna brist finner vi — i likhet med den uppfattning som hävdats av rikspolisstyrelsen i anledning av yttrande över tidigare motioner i detta ämne (1LU 1967 nr 34) — snarast bör undanröjas. Trots att riksdagen så tidigt

som 1958 begärde förslag i ämnet och trots att utredning härom slutfördes under år 1963 har förslaget ännu ej förelagts riksdagen. Inte minst med hänsyn till de alltmer ökade risker polismän tvingas ta i sin yrkesutövning är det av vikt att denna frågas lösning ej längre förhalas. Vi yrkar därför att förslag i detta ämne förelägges riksdagen i sådan tid att de nya bestämmelserna kan träda i kraft senast den 1 januari 1969.

Behandlingen av intagna på fångvårdsanstalt

Vad kriminalvården beträffar är det beklagligt att medelbeläggningen på anstalterna alltjämt tenderar att öka. Inte desto mindre är det tillfredsställande att några äldre och bristfälliga anstalter, varav två slutna, under det gångna året kunnat läggas ner. Det är också värdefullt att den successiva avvecklingen av Långholmen fortsätter. Även nybyggnadsprogrammet erbjuder emellertid vissa problem.

Traditionellt består kriminalvårdens uppgifter i att vakta och vårda. Båda dessa element behövs nu och allt framgent. Man har emellertid här en svår avvägning, eftersom ett ensidigt tillgodoseende av det ena i många fall går ut över det andra. Det måste alltid bli fråga om kompromisser. Försummar man vakten, riskerar man att rymningsfrekvensen ökar. Rymningarna är ett allvarligt problem, eftersom de så gott som alltid drar med sig ny brottslighet, vållar skada för tredje man och ytterligare förvärrar de redan urspårades situation. Å andra sidan kan vid ett alltför renodlat tillgodoseende av vaktsynpunkterna på anstalterna uppstå ett för vård otjänligt klimat. Och meningen är ju att de intagna skall förbättras och efter avtjänat straff bli laglydiga medborgare med en socialt acceptabel och meningsfull tillvaro.

Även om mycket av den kritik som i den offentliga debatten under senare år riktats mot en del av de nya anstalterna, främst Kumla, varit överdriven och onyanserad, synes det uppenbart att de principer enligt vilka de moderna slutna anstalterna utformats tål att diskuteras. Man har satsat stort på säkerheten, i och för sig en god ambition, men man kan icke bortse från risken att man därvid gått så långt att det terapeutiska klimatet blivit mindre gynnsamt. Även de slutna fångvårdsanstalterna bör ju vara så konstruerade att de erbjuder en för resocialisering av de intagna tjänlig miljö. Om vården där inte motsvarar sitt syfte, försvåras slussningen över till öppna anstalter, samtidigt som riskerna för rymning och återfall ökar när internerna i sinom tid överföres till öppen vård.

Givetvis är det nödvändigt att för ett starkt rymningsbenäget och farligt klientel ha anstaltsresurser, som uppfyller mycket högt ställda krav på säkerhet. De personkategorier som här närmast avses är brottslingar, som gjort sig skyldiga till grovt våld, och återfallsbrottslingar, som genom rymningar ådagalagt att de inte lämpligen kan omhänderhas på anstalter med normala säkerhetsanordningar. För sådant klientel får det anses vara i sin

ordning att man begagnar sig av anstalter med en mycket hög grad av slutenhet och skärpt övervakning. De nya stora anstalterna (Kumla och Österåker samt andra vilka väsentligen ännu endast är planerade) är dock knappast avsedda för ett så speciellt klientel. I stor utsträckning har de till uppgift att mottaga normalklientel från respektive räjonger eller från äldre fängelser, som läggs ner. Enligt vår mening bör en effektivare differentiering ske, så att man reserverar exceptionellt strängt slutna anstalter eller motsvarande avdelningar av anstalter för det utpräglat svåra och farliga klientelet. För normalklientel, som placeras på slutna anstalt, bör fångvårdsanläggningar med en mindre påfrestande miljö främst komma i fråga. Anstalter, avsedda för interner med måttlig brottsbelastning, bör inte förses med kulvertsystem och utformas så att de intagnas synfält i huvudsak endast består av en bit av fängelsegården. Det bör inte vara omöjligt att förena rimliga säkerhetskrav med en tillfredsställande kriminalterapeutisk miljö.

Det råder i dag delade meningar om i vad mån anstalternas konstruktion och utformning psykiskt påverkar de intagna. Någon gång har t. o. m. gjorts gällande att nya anläggningar med sjumetersmur och kulvert av många interner skulle föredras framför fängelser av mer traditionellt slag. Det förefaller föga troligt. Självfallet har det emellertid ett stort intresse att man så långt möjligt får objektivt klarlagt hur internerna påverkas av anstaltsmiljön. Undersökningar i detta syfte borde komma till stånd, så att man får ett säkrare underlag för bedömningen av olika faktorer vid utformningen av det framtida fångvårdsbyggnadsprogrammet.

Det ter sig också naturligt att man mer än som nu är fallet överväger vilka åtgärder inom den institutionella kriminalvården som direkt kan vara ägnade att göra de intagna mer positivt inställda till vården och till de ansträngningar i övrigt som görs från personalens sida i resocialiserande och pedagogiskt syfte. Tyvärr är det ju ett faktum att mycket starka negativa krafter är verksamma i ett fängelse: de svårast belastade internerna utövar ett starkt negativt inflytande i fångsamhället, ett inflytande som ofta blir mer bestämmande för de intagnas fortsatta utveckling än personalens goda ambitioner. Dessa nedbrytande antisociala krafter kan lättare göra sig gällande, om själva atmosfären på anstalten är starkt olustpräglad. Det kan inte uteslutas att exempelvis ökade möjligheter till besök av anhöriga, friare former för sådana besök, avveckling av brevcensuren samt ökade möjligheter till studier och fritidsverksamhet skulle kunna bidra till att skapa ett gynnsammare psykologiskt utgångsläge för den terapi som kriminalvården avses bestå de intagna och därmed också bidra till dessas återanpassning i samhället. Det narkotikamissbruk som uppgivits förekomma vid fångvårdsanstalterna torde emellertid härvid kräva ökad uppmärksamhet och kontroll. Inom den öppna anstaltsvården råder redan sådana friare förhållanden bl. a. i fråga om besöksformerna, och det har där veterligen i varje fall icke

haft någon ogynnsam effekt. I samband med tillkomsten av en ny behandlingslag bör bl. a. frågor av denna art prövas.

I direktiven till den kommitté som tillsatts för att utreda frågor angående behandling i fångvårdsanstalt framhålles att »behandlingsreglerna bör anpassas till det moderna anstaltsbestånd som håller på att växa fram». Det är enligt vår mening att på ett omotiverat sätt begränsa uppdraget. Rimligare är att man överväger vad som från behandlingssynpunkt är lämpligt och låter resultatet påverka det blivande anstaltsbeståndets utformning. Beträffande de under senare år byggda anstalterna bör framdeles byggnadstekniska modifikationer kunna ske i den mån anstalterna därmed kan bättre anpassas till vad en reviderad behandlingslagstiftning kräver. Vi finner alltså utredningsuppdraget otillräckligt och föreslår en förutsättningslös utredning, som ger behandlingssynpunkterna prioritet.

Den häktades ställning

Förhållandena är stundom sämre för en person, som hålles häktad, än för en person, som är intagen på anstalt för att där avtjäna straff. Detta är så mycket mera överraskande som den häktade ännu ej av domstol dömts för något brott. Han behöver därför ej ha förövat den gärning, som lagts till grund för häktningsbeslutet. Till skuldfrågan har ju domstolen vid denna tidpunkt icke tagit annan ställning än att den — kanske på ett ofullständigt material — funnit »sannolika skäl» föreligga för att den häktade begått brottet. Det kan således sedermera visa sig, att den häktade är oskyldig. Ej heller behöver häktningen vara ett uttryck för att den påtalade gärningen är så grov att den förskyller ovillkorligt straff.

Häktningstiden kan i vissa fall te sig orimligt lång. Att så alltför ofta är fallet beträffande dem som undergår rättspsykiatrisk undersökning är tyvärr ovedersägligt.

Den häktade kan ha berövats sin frihet utan den minsta förvarning; han kan ha tagits direkt ur sin vardagliga miljö utan att ha haft tillfälle att förbereda sig på sin nya situation.

Alla dessa skäl borde naturligen leda till att den häktade rönte en behandling, som ej ingrep i hans tillvaro utöver vad som betingades av själva frihetsberövandet. Under inga omständigheter borde han vara underkastad en hårdare och psykiskt sett mera pressande tillvaro än den som för undergående av straff hålles intagen på anstalt. Skäl av såväl rättslig som human art borde garantera detta. Likväl är läget i verkligheten i många fall det motsatta. Härtill kommer att den häktade ej heller kan räkna med att, i likhet med en intagen, få ägna sig åt arbete eller annan meningsfull sysselsättning. Genom sin totala isolering kan han därför icke förtjäna medel till inköp av sådana artiklar som tidningar, cigaretter, tandkräm och dylikt. Enligt vår mening kan samhället icke rimligen undandraga sig skyldighet att förbättra den häktades tillvaro. Åtminstone torde man utan vi-

dare finna det självklart att förse den häktade med medel i sådan omfattning att han icke blottställes på sådana enkla ting som nu nämnts. Vi vill erinra om att första lagutskottet i sitt, av riksdagen godkända, utlåtande 1966 nr 39 anslutit sig till vår bedömning att den häktades ställning är i behov av förbättringar. Enligt utskottets mening borde frågan dock icke föranleda annan åtgärd än att överlämnas till den utredning, som har att överse lagstiftningen rörande behandlingslagen. Enligt vår mening är de av oss väckta spörsmålen emellertid så angelägna att deras lösning ej bör fördröjas av den ifrågavarande utredningen.

Vi yrkar därför *dels* att medel anslås i det av oss angivna syftet, *dels* att jämväl i övrigt sådana åtgärder skyndsamt vidtages som är ägnade att tillerkänna häktade personer en mera dräglig tillvaro.

Rättspsykiatriska undersökningar

Ett särskilt problem gäller väntetiderna för de rättspsykiatriska undersökningarna. Den senaste tidens utveckling visar att snara åtgärder är nödvändiga. Det är inte godtagbart att tre till fyra gånger den i lag angivna maximitiden får förflyta innan utlåtande i anledning av beslut om rättspsykiatrisk undersökning av häktade föreligger. Särskilt allvarig synes situationen vara vid rättspsykiatriska kliniken i Stockholm, där väntetiderna under senaste tiden vuxit till sju månader och väntas stiga ytterligare. Det är ett förhållande som ur såväl medicinsk som rättslig synpunkt är förkastligt, och snara åtgärder är därför ofrånkomliga.

Vi hälsar med tillfredsställelse att anslag nu uppföres under socialdepartementets huvudtitel till utrustning av de rättspsykiatriska klinikerna i Uppsala, Lund och Göteborg samt till den nya rättspsykiatriska stationen i Växjö. Dessa åtgärder löser dock ej dagens problem.

Enligt vår mening bör vissa rationaliseringsvinster kunna göras genom en förstärkning av den tekniska utrustningen vid klinikerna samt genom att sekreterarpersonal anställs i större utsträckning, innebärande en avlastning för psykiaterna. Emellertid torde kunna ifrågasättas om inte ett engagerande av kuratorer i denna verksamhet skulle kunna dels avlasta psykiaterna ett alltför betungande utredningsarbete, dels också medföra att utredningstiden avsevärt skulle nedbringas.

Vi är dock ej beredda att utan närmare utredning framlägga konkreta förslag till åtgärder. Vi föreslår att en expertutredning omedelbart tillsättes som får framlägga konkreta förslag till rationaliseringar. Då denna utredning torde kunna ske på departementsplanet synes arbetet kunna bedrivas med skyndsamhet.

Ungdomsarrest

Den betydande brottsligheten bland personer under 21 år finner vi oroande. Vi begränsar icke vårt omdöme till att se saken från deras sida

som utsättes för brottsligheten, det må vara våldsbrott eller egendomsbrott. Det måste nämligen därutöver uppfattas som inhumant mot ungdomarna själva att de frestas att begå brott, därför att samhället i många fall icke tillräckligt kraftfullt reagerar häremot. Frestelserna kan gälla såväl dem, vilka redan begått brott, som dem vilka är utsatta för påverkan i denna riktning.

Det skildrade tillståndet råder trots att brottsbalken och den nya barnavårdslagen varit i kraft under ej oväsentlig tid. Den katalog av påföljder och andra åtgärder som nämnda lagar anvisar kan sålunda ej anses ha varit till fyllest. Det kan därför ej anses opåkallat att pröva ytterligare åtgärder. Som en sådan åtgärd är att betrakta frågan om införande av ungdomsarest i reaktionssystemet. Frågan har väckts motionsvägen tidigare, varför vi saknar anledning att ånyo utveckla vår syn härpå mer än vad nu skett. Vi yrkar följaktligen, att frågan måtte upptagas till allsidig utredning, varvid uppmärksamhet bör ägnas även däråt att påföljden bör insättas så snabbt som möjligt efter brottet.

Åberopande det anförda hemställes,

att riksdagen måtte

1. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående:

a) behovet av forskningsresurser på kriminalpolitikens område, med inriktning på särskilt angelägna åtgärder och reformer,

b) en anpassning av kriminalvårdens anstaltsbyggande till moderna behandlingsprinciper,

c) de rättspsykiatriska undersökningarna i enlighet med vad i motionen anförts;

2. till *Lokala polisorganisationen: Avlöningar* för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 495 000 000 kronor, varav 113 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen;

3. till *Lokala polisorganisationen: Omkostnader* för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 56 700 000 kronor varav 13 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

Stockholm den 19 januari 1968

Yngve Holmberg (h)

Carl Eskilsson (h)

Gösta Jacobsson (h)

Rolf Kaijser (h)

N. Yngve Nilsson (h)

Ragnar Sveningsson (h)

G. Ivar Wirgin (h)